

KURALLARA DAYALI MALİYE POLİTİKASI

Doç. Dr. Habib YILDIZ*

I.GİRİŞ

Maliye politikalarının yürütülmesinde başlıca iki yöntem sözkonusudur. Bunlardan ilki Keynesyen düşünceye dayanan “ihtiyari maliye politikası” olup 1930’lu yıllardan itibaren kendine geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Ancak 1970’li yıllardan itibaren bu politika, ekonomik, politik ve fikirselle alanda yaşanan gelişmelere yeterince cevap veremediği gerekçesiyle çeşitli şekillerde eleştiriye maruz kalmıştır. İkinci yaklaşım ise özü itibarıyla neoklasik liberal düşünceye dayanan, “kurallara dayalı maliye politikası”dır. Bu politika ise daha çok 1970’li yılların sonunda, monetarist görüşlerin savunulmaya başlanmasıyla birlikte tartışılmaya başlanmış ve 1990’lı yıllardan itibaren de birçok ülkede kamu maliyesine ilişkin belirli ve sınırlarıncı kurallar şeklinde uygulanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı son dönemlerde maliye politikaları alanında üzerinde çok fazla tartışılan mali kuralları teorik olarak incelemek ve çeşitli ülkelerde uygulanış biçimlerini irdelemektir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışma üç bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde kurallara dayalı maliye politikasının ana unsurları ortaya konulmuştur. İkinci bölümde son dönemde birçok ülkede tartışılan ve uygulanan mali kurallara ilişkin gelinen nokta ve yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Son bölümde ise ülkemizde uygulanmaya çalışılan sayısal ve sayısal olmayan mali kuralları incelenmiştir.

II. KURALLARA DAYALI MALİYE POLİTİKASININ GENEL ÇERÇEVESİ

A. Mali Kural Kavramı ve Özellikleri

Son dönemlerde kendine yoğun bir tartışma alanı bulan mali kurallara ilişkin çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Buna göre; mali kural, bütçe dengesi, devlet borçları, kamu harcamaları ve vergi oranları gibi maliye politikası göstergeleri üzerine sınır koyan kısıtlama ve düzenlemelerdir (Pınar, 2010; 156). Başka bir tanımda göre de mali kural, esas itibarıyla, kamu maliyesinde istikrar sağlayacak maliye politikalarının, belirlenen esneklik marjları içinde, sınırlarını çizecek bir çerçeveye kamu yönetiminince bağlılık taahhüdünde

---

* Sakarya Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü.

bulunulmasıdır (Nas, 2010:5). Benzer bir tanıma göre ise mali kural, bütçe dengesi, borçlanma, harcama veya vergileme gibi mali bir göstergeye özel bir limit koyan maliye politikası üzerindeki yasal veya anayasal sınırlamalardır. Başka bir deyişle, mali kurallar hükümetin politika seçeneklerine bağlayıcı bir kısıt veya sınırlama getiren düzenlemelerdir. Kısaca mali kural, maliye politikası araçları üzerinde yasal bir temele dayandırılmış sınırlamalardır (Günaydın ve Diğ., 2009: 55). Mali kurallar, kamu maliyesi büyüklüklerine ilişkin rakamsal hedefler şeklinde belirlenebileceği gibi, bu büyüklüklerin GSYH'ye oranı şeklinde de kurgulanabilmektedir (Kesik ve Diğ., 2010: 47).

Mali kurallar, ister gelişmiş ülke olsun ister gelişmekte olan ülke olsun her ülkenin ekonomik koşullarına göre farklı bir kapsamda ve farklı amaçlarla uygulamaya konmaktadır. Ortaya konan çerçeve, çoğu zaman birkaç yıllık bir dönem için geçerli olarak tasarlandığından ya hükümet programına konulmakta ya da genellikle yapıldığı gibi yasal bir düzenlemeye konu edilmektedir. Nitekim başta Almanya olmak üzere birçok ülke, mali kuralların değişmez bir ulusal politika haline gelmesi için anayasada düzenlemeler yapmıştır (Nas, 2010:5).

Mali kurallar alanında yapılan birçok çalışmadan ortaya çıkan ortak sonuca göre oluşturulacak mali kuralların yapısında bir takım özellikler barındırması gerekmektedir. Bu özelliklerden ilki mali kuralların yasal altyapısının oluşturulmasına dairdir (Dede, 2010: 28). Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda öncelikle kuralların yer aldığı anayasal çatı iyi oluşturulmalıdır. Ardından kurallara ilişkin istisnalar mümkün olduğunca az ve iyi belirlenmeli, politikacıların partizanca davranışları önlenmeli ve ani şoklara karşı alınacak tedbirler açıkça ortaya konulmalıdır (Günaydın ve Diğ., 2009: 57-58).

Mali kuralların yapısında barındırması gereken ikinci özellik, operasyonel yönlerine dairdir. Operasyonel özelliklerden kastedilen ise mali kuralların iyi tanımlanmış, şeffaf, uygun, tutarlı, basit, esnek, uygulanabilir ve etkin olmasıdır (Günaydın ve Diğ., 2009: 57-58). Buna göre mali kuralın tanımı yeterince açık ve net olarak yapılmalı; hedefi tam olarak belirlenen kurallar yeterince şeffaf olmalı; akılda şüphe uyandıracak istisnalara sahip olmamalı; ihtiyari politikaları savunanları haksız bırakacak kadar da esnekliğe sahip olmalı ve son olarak da, sonuçlar hedeflerle karşılaştırılınca kolaylıkla ölçülebilir olmalıdır (Dede, 2010: 29).

Benzer şekilde Kopits ve Symansky (1998) tarafından yapılan çalışmada ideal olarak tanımlanacak bir mali kuralın yapısında bulunması gereken temel özellik birkaç başlıkta toplanmıştır. Buna göre mali kurallar;

- i. Belirsizliklere yer verilmeyecek şekilde iyi tanımlanmalıdır
- ii. Uygulamada saydamlığın oluşturulmansa özen gösterilmelidir
- iii. Basit ve anlaşılır olmalıdır
- iv. Esnek olmalıdır
- v. Güvenilir olmalıdır
- vi. Ulaşılmak istenen hedeflerle uyumlu olmalıdır
- vii. Diğer politikalarla uyumlu olmalıdır
- viii. Yapısal reformları destekleyici nitelikte olmalıdır

B. Mali Kuralların Ortaya Çıkış Nedenleri ve Gelişimi

Mali kurallara yönelik teorik çalışmalar veya tartışmalar 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır. Ancak mali kuralların en fazla ilgi çektiği ve üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı dönem 1970'li yıllar olmuştur (Kopits ve Diğ., 1998). Özellikle 1970'li yıllarda Keynesyen mali yaklaşımın, henüz ortaya çıkan stagflasyon olgusunun çözümünde yetersiz kalması; hızla artan borç stokları ve krizler, mali yapının sürdürülebilirliğine ilişkin endişelerin hızla artmaya başlaması, bu endişeleri bertaraf etmek ve mali sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla alternatif politika önerileri sunan yeni mali yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Nitekim iradi maliye politikalarına karşı mali kural uygulamaları da daha çok bu süreçte gündeme gelmiştir (Kaya, 2009: 4).

Öte yandan İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden 1940'lı ve 1950'li yıllarda kamu tercihi teorisinin ortaya çıkması ve ardından 1970'li yılların sonunda Anayasal İktisadın bir disiplin olarak doğuşu ve önem kazanması, bir taraftan devletin işlevlerinin ve iradi maliye politikalarının etkinliğinin ciddi bir şekilde sorgulanmasına neden olurken, diğer taraftan da mali kurallara ilginin artmasına neden olmuştur. Nitekim Amerikalı iktisatçı James M. Buchanan, siyasal karar alma sürecinin seçmen, politikacı ve bürokratların yer aldığı bir oyun olduğunu, son iki grupta yer alan oyuncuların da en az toplumdaki bireyler kadar fayda maksimizasyonunu amaçlayabileceklerini ortaya koymuştur. Buchanan'a göre; iradi politikaların yol açtığı ahlaki ve ekonomik çöküntünün önlenmesi için anayasal düzeyde politik hayata yönelik düzenlemelerin yanısıra ekonomik sınırlamalar getirilmelidir (Aktan, 2010b: 41-43).

Yine bu dönem arz yönlü iktisat yaklaşımını savunan iktisatçıların kamu kesiminin ekonomideki göreceli ağırlığının azaltılmasına yönelik görüşleri, bu doğrultuda vergi oranlarının aşağıya çekilmesi görüşü, kurallı maliye politikası fikrini destekler mahiyette olmuştur.

Benzer şekilde bu dönem neoklasik iktisadın, klasik iktisadın açıklayamadığı bazı olayları bekleyişlerle açıklamaya çalışması, iradi maliye politikalarının neden yeterince başarılı olamayacağını ortaya koymuştur. Buna göre, karar alıcılar bazı beklentilerle hareket etmektedir. Örneğin para arzı artınca, ilk etapta, gelirleri artan kişilerin mal ve hizmetlere yönelik talepleri de artmaktadır. Ancak kısa dönemde bireyler bu yanılgıya kapılırlar da, uzun dönemde para arzındaki artışın etkisiyle artan mal ve hizmet talebi, mal ve hizmet arzını aşarak fiyatlar genel düzeyinde yukarı yönlü bir harekete neden olmakta ve fiyat artışları yüksek ücret taleplerini de beraberinde getirerek, uygulanan iradi müdahalenin etkisiz olmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla neoklasik iktisata göre; kısa dönemde ortaya konulan iradi politikanın etkisi uzun dönemde ortadan kalkmakta ve sonuç olarak, devletin ekonomiye müdahalesi herhangi bir sonuç doğurmamaktadır (Kaya, 2009: 6).

Mali kuralların gelişimi uygulamada ise üç döneme ayrılmaktadır. Birinci dönem, 19. yy'ın ortalarından itibaren ABD'deki çoğu eyaletlerde ve 1920'li yıllardan itibaren İsviçre'deki çeşitli kantonlarda alt yönetimlerin bağımsız olarak altın kuralı kabul etmeleridir. Altın kural, bir anlamda denk bütçenin daha esnek bir şekli olarak yorumlanmakta ve hükümetin sadece yatırımları finanse etmelerine olanak tanıyacak şekilde borçlanmasına izin vermektedir. Bu uygulamalar bütçe dengesini koruyucu ilk mali kurallar olarak kabul edilmektedir (Günaydın ve Diğ., 2009: 53-55).

İkinci dönem, İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda gibi sanayileşmiş ülkelerin para programlarını içeren istikrar programlarına destek olarak denk bütçe kurallarını getirmeleridir. Bu yıllarda uygulanan kuralların çoğu altın kural niteliğinde olmakla birlikte, bütçe açıklarının merkez bankasından finansmanını yasaklayan ya da sınırlayan türde kurallar da söz konusudur (Karakurt ve Diğ., 2010: 322).

Son dönem ise, Yeni Zelanda'nın 1990'ların başında önce "enflasyon hedeflemesi" ve ardından 1994 yılında "Mali Sorumluluk Kanunu"nu uygulamaya koymasıyla birlikte başlamıştır. Bu dönemde birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke, mali kuralları uygulamaya koymaya başlamıştır. Nitekim 1990 yılında ABD'de federal seviyede Bütçe Uygulama Kanun ile sayısal kısıtlar ortaya konulmuştur. Benzer şekilde Japonya 1997'de bütçe dengesi için sayısal bir sınır getirirken, Kanada 1991'den, 1996'ya kadar

olan bütün devlet harcamaları için bir sınırlama getirmeyi amaçlayan Federal Harcama Kontrol Kanununu yürürlüğe koymuştur. Aynı dönemlerde özellikle Latin Amerika ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke çeşitli sayısal kurallar uygulamaya başlamışlardır. Avrupa'da ise mali kurallar ulusüstü seviyede 1992 yılında Maastricht Anlaşması ile yürürlüğe konulmuştur. Bu kurallar Ekonomik ve Parasal Birliğe (EMU) giriş için sayısal kriter olarak belirlenmiştir. Bu kurallara daha sonra İstikrar ve Büyüme Paketi ile devam edilmiştir (Günaydın ve Diğ., 2009: 53-55).

C. Mali Kuralların Amaçları ve Muhtemel Faydaları

1990'li yıllarda birçok ülkede uygulanmaya başlanan mali kurallar hakkında çeşitli olumlu görüşler ortaya atılmıştır. Bunlar birkaç başlık altında incelenebilir.

a. Makro Ekonomik İstikrarı Sağlamak

Hükümetlerin sorumsuzca kullandıkları vergi, harcama, borçlanma ve para basma yetkileri makro-ekonomik istikrarı bozan en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Sınırsızca ve sorumsuzca kullanılan maliye politikası araçları, amacından sapmakta ve makro-ekonomik istikrarı olumsuz yönde etkilemektedir. Oysa iyi tasarlanmış mali kurallar ile maliye politikasının kullanımının belli rasyoneller çerçevesinde sınırlandırılması, politik aktörler için kendi kendini kontrol mekanizması oluşturmasına katkıda bulunarak makro-ekonomik istikrarı olumlu yönde etkilemektedir (Aktan ve Diğ., 2010a: 100). Özellikle bütçe açığı, borçlanma ve harcamaya yönelik sınırlamalar, devletin açık finansmanı için borçlanmasını, Merkez Bankası ya da diğer kaynaklara başvurusunu önleyici etki yapmaktadır. Başka bir ifade ile Merkez Bankasından borçlanmaya getirilen sınırlama, bir taraftan para basmanın enflasyonist etkilerini sınırlarken, diğer taraftan borç stokunun artış hızını yavaşlatmakta ve borç geri ödemeleri sonucu piyasaya girecek ilave satın alma gücü dolayısıyla ortaya çıkabilecek olumsuzlukları azaltmaktadır. Hükümetin tüm yurtiçi kaynaklardan, özellikle de Merkez Bankasından borçlanmasına getirdiği sınırlama ile para yaratılmasının durdurulması, enflasyonist baskıları azaltmakta ve ekonomik istikrarın sağlanmasını kolaylaştırmaktadır (Karakurt ve Diğ., 2010:231). Yine benzer şekilde mali kurallar seçim ekonomisi, kayırmacılık, bürokrasi, politik miyopluk vb. nedenlerden dolayı kamu ekonomisinde oluşan etkinsizlikleri azaltarak, hükümetlerin savurganlığını azaltmakta ve böylece ekonomik krizleri engellemekte veya bu krizlerin şiddetini azaltmaktadır (Dede, 2010; 42)

b. Mali Sürdürülebilirliği Temin Etmek

Mali kuralların faydalı olduğunu savunan maliyecilere göre, maliye politikasındaki sınırlar hükümetlerin aşırı açık vermelerini ve borçlanmanın sürdürülebilir olmaktan çıkmasını engellemektedir (Günaydın ve Eser, 2009: 54). Mali kurallar gelecekteki harcama, bütçe açığı ve borç stokundaki potansiyel artışı sınırlayıcı etki gösterdiğinden hükümetlerin borçlanma ihtiyacını azaltmakta, reel faiz oranlarını aşağıya çekmekte ve hatta özel kesim yatırımlarının dışlanması (crowding out) da önlemektedir. Aksi durumda mali sürdürülemezlik makroekonomik istikrarsızlığa neden olmakta, hükümetlerin maliye politikasını bir politika aracı olarak kullanma yeteneğini zayıflatmaktadır. Zayıf mali sürdürülebilirlik ise hükümetleri zorunlu olarak yüksek risk primiyle borçlanmaya mecbur bırakmaktadır. Bu durum kısa dönemde istikrar için risk oluştururken, uzun dönemde borç sorununu daha da kötüleştirmekte ve kamu finansmanının sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir (Aktan ve Diğ., 2010a: 101).

c. Mali Disiplini Sağlamak

Bir ülke ekonomisinde istikrarın sağlanabilmesinde gerekli koşullardan biri mali disiplinin mevcut olmasıdır. Mali disiplin, kamu maliyesinde gelirler ve giderler arasında bir dengenin olması anlamına gelmektedir. Kamu harcamalarının hükümetler tarafından sürekli olarak artırılması, vergileme yetkisinin keyfi ve takdiri olarak kullanılması, iç ve dış borçlanma konusunda sınırlamaların olmaması mali disiplini bozan uygulamalardır. Bunun sonucunda ülkede bir taraftan vergi ve borç yükü artmakta diğer taraftan da toplam tasarruflar, yatırımlar ve çalışma gayreti olumsuz etkilenmektedir. Bu gelişmeler ise uzun vadede vergi kaçakçılığı ve kayıt dışı ekonomiyi arttırmakta, toplam borç yükünü çoğaltmakta ve ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Aktan ve Diğ., 2010a: 101).

Mali kuralların başka bir faydası ise, politikadaki sınırlar maliye politikasının kendisinin makroekonomik oynaklığın bir kaynağı olması ihtimalini engellemekte veya en azından azaltmaktadır. Böylece mali kurallar mali disiplini güçlendirici etki yapmaktadır. Mali kuralların kullanılması genellikle mali performansın güçlendirilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Mali kuralların varlığı ve mali performansın iyileşmesi durumunda hükümetlerin genellikle mali dürüstlüğe doğru bir tutum değişikliği içine girdikleri ifade edilmektedir (Günaydın ve Diğ., 2009: 54).

Mali kurallar, daha önce açıklanan politikalarından vazgeçilmesini, politikacıların oy maksimizasyonu amacıyla seçim ekonomisi uygulamak suretiyle mali açıkları artırma davranışını ve maliye politikası uygulamasında oluşacak gecikmeleri önlemektedir. Gerçekten de birçok

ülkede mali kuralın uygulanmasının altında yatan temel neden, bugünkü ve gelecekteki hükümetlerin disiplinli maliye politikası önlemlerini uygulamaya istekli olmamalarıdır. Bunun sonucunda ise, çoğu zaman bütçe açıkları ortaya çıkmaktadır. Politika yapıcıları yol açtıkları mali sorumsuzluklarından dolayı da çoğu zaman cezalandırılmamaktadır. Mali kuralların bu tür sorumsuzlukları sınırlayabileceği mümkün gözüktüğü için yararlı olacağı savunulmaktadır. Başka bir ifade ile mali kurallar hükümetin uyguladığı mali politikaların kredibilitelerini artırarak mali konsolidasyona yardımcı olmaktadır (Karakurt ve Diğ., 2010:231).

Öte yandan iyi tasarlanmış mali kurallar, mali yük ve faydaların nesiller arası dengeli dağılımına olanak sağlamaktadır. Şöyle ki; kurallı maliye politikaları ile vergi yükünü kamu harcamalarının marjinal faydasına eşitliği sağlanabilirse, bir taraftan ekonomik etkinliğin sağlanması ve diğer taraftan da kamu harcamalarının tahsisinde etkinliğin sağlanması mümkün olmaktadır (Günay, 2007:90-91).

c) Kamu Kesiminin Aşırı Büyümesini Önlemek

20. yüzyılda yaşanan ekonomik krizler, sıcak ve soğuk savaşlar kamu kesiminin sürekli olarak genişlemesine yol açmıştır. Kamu kesiminin büyümesi ile beraber, devlet örgütlenmesinin bütün seviyelerinde daha fazla ve yüksek oranda vergiler ortaya çıkmış, kamu gelir ve giderleri arasındaki dengesizlik artmış, bunun sonucunda mali istikrarsızlık, borçlanma ihtiyacının artması gibi ekonomik sonuçlar görülmeye başlanmıştır. Ayrıca rüşvet, zimmet, rant kollama gibi siyasal sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Kamu kesiminin genişlemesi için toplanan yüksek oranlı vergiler, büyüme için gerekli olan sermayenin zarar görmesi sürecini işletmiştir. İşte mali kurallarla oluşturulmaya çalışılan vergi ve harcama sınırlamaları, bu açıdan sürekli genişleme ve büyüme eğiliminde olan kamu kesiminin kontrol altına alınmasında bir araç olarak düşünülmektedir (Aktan, ve Diğ., 2010a: 101)

D. Mali Kurallara Yönelik Eleştiriler

Mali kural uygulamaları gün geçtikçe yaygınlık kazansa da ihtiyari maliye politikası taraftarları kendi görüşlerini savunmakta ve kurallara dayalı maliye politikasına eleştiri getirmektedir.

a. İkinci En İyi Olarak Görülmesi

Mali kuralları eleştiren maliyecilere göre; kurala dayalı maliye politikası ancak ikinci en iyi olabilir. Başka bir ifade ile ihtiyari maliye politikası, kısa vadede işsizlik ve dış kaynaklı sorunların çözümünde daha etkili ve esnek bir yoldur ve yanlış politika uygulayan hükümetler zaten piyasa tarafından cezalandırmakta ve sonrasında gerekli düzeltici önlemleri almaktadır. Bu argümanı savunanlara göre; mali kuralların siyasi irade olmaksızın başarılı

olamayacağı, gereksiz bürokratik işlemlere neden olacağı, kısa vadede etkili politika olmadıkları, bu tip kuralların Avrupa Birliği gibi ulusüstü veya Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası bir kurum tarafından önerilip denetlenmemesi halinde hükümetler için bağlayıcılığının olmayacağı ve seçimle işbaşına gelen temsilcilerin serbestçe politika belirleme hakkını sınırlandıracağı iddia edilmektedir (Günaydın ve Diğ., 2009: 54).

b. Optimal Olmayan Çözümlere Yol Açması

Mali kurallara yapılan eleştirilerden bir diğeri, optimal olmayan çözümlere yol açabileceği şeklindedir. Bu düşüncenin altında yatan temel fikir ise, finansal piyasaların yanlış mali davranışları sınırlayacağıdır. Yüksek açıklar faiz oranlarının artmasına yol açarak, kamu kesimi üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Ancak, bu sürecin işleyebilmesi için piyasaların zamanında tepki göstermesi ve kamu kesiminin onların sinyallerine bir an evvel cevap verebilmesi gerekmektedir. Bu da piyasaların yeterli bilgiye sahip olmasını gerektirmektedir. Bu sistem bazı federal ülkelerde işler gibi görülmektedir. Fakat sistem sık sık yeni düzenlemelerle iyileştirmeye çalışılmaktadır. Üstelik, piyasa temelli disiplinin Avrupa Birliği bağlamında etkililiği pek çok Birlik ülkesinin geçmiş kötü mali sicili dolayısıyla sorgulanmaktadır (Karakurt ve Diğ., 2010:231).

c. Esnek Olmaması ve Dış Şoklara Cevap Vermede Yetersiz Kalması

Mali kuralları eleştirenlerin diğeri bir argümanı, maliye politikası konjonktür dalgalanmalarını kontrol etmek için güçlü bir araçtır ve maliye politikası yerine kuralların uygulanması hükümetin elini bağlayarak konjonktür dalgalanmalarında bir artışa neden olacaktır. Başka bir ifade ile ani tedbirlerin alınması gerektiği kriz dönemlerinde yasal olarak belirlenmiş bir kurala uyma zorunluluğu, maliye politikasından o dönemde faydalanmayı önleyecektir. Bu durum mali kurallara yönelik en önemli eleştiri olarak kabul edilmektedir (Günaydın ve Diğ., 2009: 54).

d. Muhasebe Hilelerini Artırması

Mali kurallara yönelik bir başka eleştiri, mali kuralların varlığı halinde yaratıcı muhasebe hilelerine başvurma artacağı yönündedir. Örneğin yatırım harcamalarının finansmanı için borçlanmaya onay veren bir mali kuralda hükümetlerce cari harcamaların yatırım harcaması kategorisine konulmaya çalışılması söz konusu olabilir (Karakurt ve Diğ., 2010:231). Başka bir ifade ile mali kurallar konulsa bile, konulan bu kurallar siyasi irade tarafından benimsenmezse, başarı şansı düşük olacaktır. Nitekim siyasiler, yaratıcı muhasebe tekniklerini kullanarak, harcama ve gelirleri olduğundan farklı gösterebilir ve gerçek durumu kamuoyuna farklı şekilde yansıtılabilir (Dede, 2010: 43).

e. Kamu Yatırımlarını Azaltması

Mali kurallara yönelik bir başka eleştiriye göre de, kamu kesimi borçlanma gereksiniminin düşürülmesini öngören mali kurallar, kamu yatırımlarını azaltıcı etki yapabilir ve ülkenin üretim açığının oluşmasına neden olabilir (Dede, 2010: 43).

f. Ortak Kuralların Belirlenmesinin Zorluğu

Mali kurallara ilişkin olarak literatürde belirlenecek bir optimum düzeyin olmaması nedeniyle, her ülkeye standart bir mali kuralın uygulanması, ülkelerin gerçekleriyle örtüşmeyen kuralların konulmasına neden olacaktır. Her ülkenin makroekonomik ve demografik yapısı farklı olduğundan ülkelerin kendine özgü bir mali kural tasarlaması ve uygulaması gerekmektedir. Öte yandan siyasetten bağımsız bir maliye politikasının tartışmaya açık ciddi handikapları da vardır. Bu bağımsızlık bürokrasiye daha çok yetki verilmesi anlamına gelmektedir. Üst düzey bürokratlar da hükümet tarafından atandığına göre, bu bağımsızlığın nasıl sağlanacağına ilişkin tartışmalar gündeme gelmektedir (Pınar, 2010: 167).

g. Denk Bütçenin Her zaman Gerekli Olmaması

Mali kuralları eleştirenler bazı maliyecilere göre, büyüyen bir açık ekonomi için analitik olarak denk bütçeyi zorunlu hale getirecek herhangi bir neden yoktur. Liberal ekonomilerde, devletin rolünün mümkün olduğunca minimum olması gerektiği savunulmakla beraber, harcama/milli gelir oranının belirli bir değer olup olmayacağı konusu açık değildir. Bir oran belirlemek politikacılar üzerinde dışsal bir disiplin dayatmak açısından anlamlı olabilir. Ancak bunun mali disiplini sağlamanın en iyi yolu olduğu hususu tartışmalıdır. Başka bir ifade ile mali kuralla ulaşılmak istenen amaç, disiplini sağlamaksa kamu harcaması/milli gelir oranının sabitlenmesinin meşrulaştırılması yerine, "disiplin" kavramının ve kurallarının oluşturulması daha anlamlı olacaktır (Pınar, 2010: 167).

Özetle maliye politikası kuralları politikacıların keyfi tutumlarını önlemek amacıyla taraftar toplarken, konjonktür dalgalanmalarını artırıcı etkisi nedeniyle de eleştiri almaktadır (Günaydın ve Diğ., 2009: 54).

E. Mali Kuralın Yasal Dayanakları

Mali kuralların yasal dayanakları çeşitli şekillerde olabilmektedir. Uygulamada mali kuralların, anayasada, yasalarda, çeşitli hukuki düzenlemelerde (örneğin bütçe planları, ve orta vadeli planlarda), uluslararası anlaşmalarda veya politika kurallarında yapılan düzenlemelerle oluşturulduğu görülmektedir. Bu yasal dayanaklardan hangisinin tercih edileceği ise çoğunlukla ülkelerin geleneklerine ve yasal teamüllerine bağlı

olmaktadır. Nitekim mali kurallara ilişkin düzenlemeler ABD, Almanya, İsviçre ve Polonya'da anayasada düzenlenmişken, İngiltere, Yeni Zelanda, İspanya, İsveç ve Kanada gibi pek çok gelişmiş ülke ile Peru, Kolombiya, Arjantin ve Brezilya gibi Latin Amerika ülkelerinde yasalarda düzenlenmiştir. Avrupa Birliği'nde ise Avro alanına dahil ülkeler için, Maastricht kriterleri ve İstikrar ve Büyüme Pakti gibi uluslararası anlaşma kuralları oluşturulmuştur. Japonya'da hükümet kararı, Norveç'te tüzük, Hollanda ve Endonezya'da siyasi karar ve rehberler mali kuralların yasal dayanağını oluşturmaktadır (Dede, 2010; 24).

F. Mali Kuralın Çeşitleri

Mali kurallar birkaç şekilde sınıflandırılabilir. Öncelikle mali kurallar, sınırlamanın derecesine göre katı veya esnek kurallar şeklinde sınıflandırılabilir. Eğer, bir hükümet ekonomik koşullar ve siyasi tercihleri değiştiğinde mali kurallarda dilediği değişikliği yapabiliyorsa kurallar esnek, yapamıyorsa katıdır. İkinci olarak, mali kurallar sınırlanan maliye politikası araçları dikkate alarak da sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmaya göre de mali kurallar bütçe dengesi, bütçe açığı, borçlanma ile borç stokuna, harcamalara ve gelirlere ilişkin kurallar şeklinde gruplandırılabilir (Günay, 2007: 105). Literatürde daha çok bu ikinci grup sınıflandırmaya üzerinde tartışmalar yapıldığı için burada bu mali kuralların içeriği ele alınmaktadır.

1. Bütçeye İlişkin Mali Kurallar

Bütçeye ilişkin sınırlandırmalar, ülkelerin mali gereksinimlerine göre farklılıklar göstermektedir. Ancak en fazla benimsenmiş olan bütçe kuralları; denk bütçe kuralı, sürdürülebilir bütçe açığı, altın kural ve bütçe fazlası kuralları olarak ifade edilebilir (Dede, 2010: 34).

i. Uygulamada en fazla bilinen bütçe kuralı, kamu harcamaları ile kamu gelirlerinin toplamda eşit olması zorunluluğunu getiren "denk bütçe kuralı"dır. Denk bütçe kuralı esas olarak, bütçenin tüm gelir ve giderlerinin denk olmasını ifade eder. Bunun içinde bütçede borçlanmaya izin verilmemesi gerekir. Denk bütçe kuralı uygulamada, cari gelir cari gider dengesine ilişkin kurallar olabildiği gibi, yapısal bütçe dengesine ya da yapısal bütçe açığının GSYH oranına ilişkin kurallar da söz konusu olabilmektedir. Ancak kuralın bazı biçimlerinde "altın kural" olarak da adlandırılan gelirlerle tüketim harcamalarının eşit olması, yani borçlanmaya sadece yatırım harcamalarının finansmanı için izin verilmesi mümkündür (Karakurt ve Diğ., 2010: 328)

ii. Bütçeye ilişkin ikinci kural bütçe açığını sınırlandıran kısıtlardır. Bu kurallar genellikle yıllık bütçe açığı üzerine getirilen sayısal kısıtlamalar şeklindedir. Dönemsel dalgalanmalar nedeniyle bütün ekonomilerde

genişleme ve daralma dönemleri yaşanabilir. Dolayısıyla bütçenin her yıl denk olarak hazırlanması mümkün olmayabilir. Böyle durumlar için denk bütçe yerine bütçe açığını sınırlandıran kısıtların konulması sözkonusu olmaktadır. Bu kısıt, çoğu zaman bütçe açığının GSYİH'ya oranının sınırlandırılması şeklinde olmaktadır. Bu kural ekonomik gerçeklere daha da uygun görülmektedir. Dolayısıyla yapısal ya da dönemsel olarak uyarlanmış açığın GSYİH'ya oranı üzerine konulmuş bir kısıt biçiminde uygulanması da sözkonusu olabilmektedir (Pınar, 2010: 158).

iii. iii. Bütçeye ilişkin üçüncü kural faiz dışı fazla hedefine ilişkindir. Uygulamada faiz harcamalarının dışarıda bırakılmasıyla elde edilen faiz dışı denge için belirli bir hedef konulmaktadır. Bu hedef çoğunlukla faiz dışı fazlanın GSYH'ye oranı olarak belirlenirken, faiz dışı harcamalar ve toplam gelirler arasında bir denge kurulmaya çalışılmaktadır (Dede, 2010: 35).

iv. iv. Bütçeye ilişkin bir başka kural da, açık düzeyine ulaşılrken, potansiyel büyüme üzerinde etkili olan bazı cari nitelikli harcama kalemlerinin kapsam dışında bırakılmasına ilişkindir. Özellikle eğitim, sağlık ve araştırma-geliştirme harcamaları gibi maliye literatüründe yatırım carisi olarak kabul edilen kalemler bu kapsamda değerlendirilebilir. Böylelikle, toplam gelirler ile büyüme üzerinde stratejik öneme sahip olan kalemler dışındaki harcamalar arasında denge sağlanmaya çalışılmaktadır (Kaya, 2009: 19-20).

2. Borçlanmaya ve Borç Stokuna İlişkin Kurallar

Mali kurallar içerisinde en önemlilerinden biri olan borçlanma ve borç stokuna ilişkin kurallar, çoğu zaman kamu borç stokunun GSYİH'ya oranı şeklinde belli bir sınır veya hedef şeklinde belirlenmektedir. Böylelikle kamu kurumlarının borçlanmasına yönelik belirli bir endeksleme ile bir üst limit konulmaktadır (Günay, 2007:105). En eski ve fonksiyonel mali kural olan devlet borçlarına getirilen sınırlandırmalar önceden belirlenen borç hedefine yaklaşmayı sağlama anlamında en etkili kuraldır. Bu kuralın en önemli yararı, doğrudan borçların sürdürülebilirliğiyle mücadele etmede başarıyı sağlamasıdır (Dede, 2010: 36). Borçlanma ve borç stokuna ilişkin kurallar da birkaç şekilde olabilir. Buna göre (Şen, 2010);

i. Yurtiçi kaynaklardan borçlanmada belirli sınırlamalar konulabilir. Bu doğrultuda nominal bazda ya da hasılanın belli bir oranı şeklinde toplam borçlanma limitleri belirlenebilir.

ii. Borç stoku seviyesine ilişkin sınırlamalar da getirilebilir. Bu seviye nominal olarak belirlenebileceği gibi gelirlere ya da hasılaya oran olarak da tasarlanabilir.

iii. Borçlanma parlamentonun belirli oranda bir çoğunluğunun kararıyla gerçekleştirilebilir.

iv. Hükümetin Merkez Bankası kaynaklarından borçlanması üzerine sınırlamalar getirilebilir. Hazine yönetiminin merkez bankasından kısa vadeli avans alımı tamamen ortadan kaldırılabilir ya da sınırlandırılabilir. Kısa vadeli avansların, toplam kamu harcamalarının belirli bir yüzdesini aşamayacağı ve yıl içinde merkez bankasına geri ödenmesi şartı kural olarak düzenlenebilir.

v. Hazine garantilerine sınırlama getirilebilir.

vi. Yerel yönetimlerin borçlanma yetkisi ve sınırları anayasada veya kanunlarda açık olarak belirlenebilir. Ülkemizde olduğu gibi birçok ülkede yerel yönetimlerin yurtdışı kaynaklardan borçlanması izne bağlanarak veya gelirlere göre gider tahsisi gibi yollar kullanılarak borçlanma kapasitesi önemli ölçüde sınırlandırılmıştır.

3. Harcamalara İlişkin Kurallar

Mali kurallardan bir diğeri harcamalara ilişkindir. Bu tür kuralların temel amacı, kamu harcamalarının kontrolünü geliştirerek mali disiplini sağlamak ve sürdürmektir. Bu kurallar ile çoğu zaman kamu kesiminin ekonomideki payının büyümesi önlenmeye çalışılmaktadır (Karakurt ve Diğ., 2010: 328). Harcamalara ilişkin kurallar birkaç değişik şekilde belirlenebilir. Buna göre (Dede, 2010: 38-39);

i. Toplam kamu harcamaları yükü miktar olarak anayasa ve/veya yasal kurullarla sınırlandırılabilir. Öncelikle harcama kuralları, nominal veya reel harcamaların büyüme oranına sınırlama getirilmesi olabileceği gibi bu tür harcamalara üst sınır belirlenmesi şeklinde de olabilir.

ii. Toplam kamu harcamaları denk bütçe kuralı ile sınırlandırılabilir. Dolayısıyla denk bütçe kuralı ile herhangi bir oransal sınırlama getirilmeksizin harcama yetkisi otomatik olarak sınırlandırılabilir. Harcama artışları söz konusu harcamaya kaynak teşkil edecek gelir artışlarıyla sınırlandırılabilir.

iii. Potansiyel büyüme üzerinde olumlu bir etkisi bulunmayan verimsiz harcamalar diğer harcamalardan bağımsız olarak sınırlandırılabilir. Son olarak devletin görev ve fonksiyonlarının anayasada açık bir şekilde belirlenmesi de etkin bir şekilde kamu harcamalarını sınırlandırıcı etki yapabilir.

4. Vergilere/Gelirlere İlişkin Kurallar

Gelire ilişkin mali kurallar, genellikle elde edilen gelirleri ve/veya aşırı vergi yükünü önlemeyi amaçlayan kısıtlardır. Gelirler üzerine tavan veya taban getirilmesi esasına dayanan bu kurallar çoğu zaman vergi gelirlerinin veya toplam vergi yükünün GSYH'nin belirli bir oranı ile sınırlandırılmasını öngörür (Karakurt ve Diğ., 2010: 328). Gelirlere ilişkin kurallar da birkaç şekilde olabilir. Buna göre (Aktan ve Diğ., 2010c: 280);

i. Tahmin edilen düzeyin üzerinde gerçekleşen gelir tahsilatlarından harcama yaratılmayacağına dair kısıtlar getirilebilir. Bu kapsamda elde edilen gelir tahsilatları doğrudan borç stokunun azaltılmasında kullanılabilen gibi ihtiyat fonunda tasarruf amaçlı değerlendirilebilir.

ii. Vergi yükünün artışına ilişkin sınırlamalar getirilebilir.

iii. Vergi harcamalarına, istisna ve muafiyetlere ilişkin sınırlamalar getirilebilir.

iv. Vergileme yetkisi denk bütçe kuralı ile sınırlandırılabilir. Başka bir ifade ile harcamaların ve gelirlerin birbirine denk olması anayasal kural haline getirilebilir.

v. Toplam vergi yükü anayasada belirlenebilir ve bu sınırın aşılamayacağı hüküm altına alınabilir.

vi. Vergi konuları anayasada açık olarak tespit edilebilir ve anayasada belirtilen konular dışında hiçbir şekilde vergi konulamayacağı, tarh ve tahsil edilemeyeceği hüküm altına alınabilir.

III. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE MALİ KURAL UYGULAMALARI

Son zamanlarda gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke, kısmen birbirine benzeyen kısmen de birbirinden farklı çeşitli maliye politikası kuralları uygulamaya başlamıştır. Mali kurallar konusunda en fazla düzenleme yapan ülkelerin başında Almanya gelmektedir. Almanya, mali kuralların uygulanması konusunda 1969 yılından itibaren düzenleme yapmaya başlamıştır. Bu yıllarda Alman hükümeti öncelikle federal hükümet bütçesinin (özel fonlar ve federal iktisadi teşebbüsler dahil) denk olması esasını zorunlu hale getirmiş ve sadece kamu yatırım harcamaları için borçlanmaya izin veren ve altın kural olarak da bilinen düzenlemeleri anayasal zemine oturtmuştur. Buna göre denk bütçenin sağlanması esas amaç olmakta ve sadece makroekonomik istikrarsızlık ve savaş dönemlerinde bütçe sapmalarına izin verilmektedir (Kennedy ve Diğ., 2001: 7-8). Ancak bu kurallar, bütçe disiplinini sağlamada çok fazla etkili olamamıştır. Başka bir ifade ile yapılan anayasal düzenlemelere rağmen mali kurallar tam anlamıyla uygulanamamış ve sonraki dönemlerde kamu açıkları

ortaya çıkmıştır. Ancak Almanya için asıl bağlayıcı kural, üyesi bulunduğu Birliğin koyduğu Maastricht Anlaşması ve İstikrar ve Büyüme Pakti çerçevesinde yapılan düzenlemeler olmuştur. Birliğin belirlemiş olduğu mali kurallar Alman hükümetinin uyguladığı maliye politikası üzerine önemli kısıtlar getirmiş ve mali disiplinin sağlanması konusunda olumlu katkılar yapmıştır (Bali ve Diğ., 2007: 48).

İngiltere ise mali kurallar konusunda sayısal olmayan uygulamaları tercih eden bir ülke olmuştur. İngiltere’de mali anlamda en önemli düzenlemeler 1998 yılında yapılmıştır. Bu dönemde üç önemli yasa çıkarılmıştır; The Code for Fiscal Stability (Mali İstikrar Yasası), the Finance Act (Finans Kanunu) ve the Bank of England Act (İngiltere Merkez Bankası Kanunu). Bu yasalar ile iki önemli kural oluşturulması hedeflenmiştir. Bunlardan ilki altın kural olarak bilinen, kamu borçlarının sadece yatırım harcamalarının finansmanı için kullanılmasıdır. İkinci kural ise sürdürülebilir yatırım kuralıdır ki, bununla da, kamu kesimi net borç stoku istikrarlı ve ihtiyatlı bir düzeyde tutulmalı amaçlanmıştır. Bu kurala göre Kamu Kesimi Net Borç Stoku/GSYİH oranı yüzde 40’ın altında olmalıdır. Ayrıca bu yasa ile maliye politikasını yönetenlere rehberlik edecek birkaç temel ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler; şeffaflık, istikrar, sorumluluk, adalet ve etkinliktir (Bali ve Diğ., 2007: 53).

İsveç’te ise 1996 tarihli Mali Bütçe Yasası’nda önemli mali kısıt ve düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre; parlamento, merkezi hükümetin 27 harcama alanı üzerine üç yıllık bir dönemi kapsayacak şekilde nominal harcama sınırı getirmiştir. Öte yandan Parlamento, her yıl üçüncü yıl için yeni sınırlar belirlemektedir. 1999 yılında yapılan düzenlemelerle mali önlemler daha da sıkılaştırılmış ve geçmiş yıllardan kalan ödeneklerin kullanılması yasaklanmıştır. Bu kurallara uyulmaması durumunda herhangi bir yaptırım öngörülmemesine rağmen İsveç’in, kamu mali yapısının güçlendirilmesi konusunda başarıya ulaştığı söylenebilir (Tanzi ve Schuknecht, 2000: 222).

Mali kuralları uygulayan ülkelerden biri de Amerika Birleşik Devletleridir. Bu ülkede mali kurallarla ilgili yapılan en önemli düzenlemelerden biri 1985 yılında çıkartılan Gramm-Rudman- Hollings Kanunu olmuştur. Bu kanun ile bir taraftan 1985’ten sonraki her mali yıl için maksimum açık miktarının tavanını belirlenirken, diğer taraftan 1991 yılına kadar açığın kapatılması hedeflenmiştir. Bu kanunla belirlenen hedeflere ulaşılması için gerektiğinde bütün kamu harcama programlarını belirli bir yüzde ile kesinti yapılması olanağı getirilmiştir. Ancak buna rağmen hedeflere ulaşılması mümkün olmamış ve bütçe krizi yaşanmıştır. Böyle olunca bu Kanun uygulamadan kaldırılarak yerine Bütçe Uygulama Kanunu getirilmiştir. Bu kanunla birlikte yıllık açık hedefi kaldırılarak, sağlık için

sosyal güvenlik harcamalarının, emekli ve özürli aylıklarıyla işsizlik ve diğer izin haklarının dışarıda tutulduğu ihtiyari harcamalar için hedef konulmuştur (Günaydın ve Diğ., 2007: 60).

Brezilya ise 2000 yılında çıkardığı Mali Sorumluluk Yasası çıkarmıştır. Bu yasa ile mali kurumlarını güçlendirilmesi ve federal, eyalet ve belediye seviyesinde uygulama ve şeffaflık bağlamında mali planlama için geniş bir çatı oluşturması amaçlanmıştır. Mali Sorumluluk Yasası ile; farklı yönetim kademeleri arasında mali destek anlamına gelen işlemlerin yapılması yasaklanmış, personel harcamalarına sınır getirilmiş, her bir yönetim düzeyinin borçlanabileceği miktar üzerine Senato tarafından belirlenen limitler konulmuş, şeffaflığı ve hesap verebilirliği artıran önlemler alınmış ve kamu görevlileri tarafından yasanın ihlal edilmesi halinde verilecek cezalar belirlenmiştir (Kennedy ve Diğ., 2001: 21).

Arjantin'de 1999 yılında mali alanda düzenlemeler yapılarak Mali Sorumluluk Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa bir taraftan bütçe açığı için bir tavan değer konulurken, diğer taraftan da 2003 yılında kadar bütçe açığın aşamalı olarak kapatılması ve bütçe denkliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca konjonktür dalgalanmalarıyla dış şokların kamu gelirleri üzerindeki yol açtığı olumsuz etkilerin hafifletilmesi için vergi gelirleriyle finanse edilecek Mali İstikrar Fonu'nu kurmuştur. Bunlara ilave olarak yapılan düzenlemeler ile bütçe dışı gelir ve harcama kalemleri yaratılmasını yasaklamış, raporlamaya ilişkin yeni kurallar getirmiş, bütçeyi uygulamaya koyan kamu görevlileri için yasaı ihlal etmeleri halinde gündeme gelecek bir dizi yaptırım öngörülmüştür (Bali ve Diğ., 2007:51).

Avustralya da, sayısal olmayan mali kurallar uygulamayı tercih eden ülkelerden biridir. Avustralya 1998 yılında parlamento tarafından kabul edilen The Charter of Budget Honesty/CBH (Dürüst Bütçe Sözleşmesi) hayata geçirmiştir. Bu sözleşmeye göre, hükümetlerin hazırladıkları yıllık bütçelerde kısa vadeli mali amaçları ve hedefleri yanında orta vadeli mali stratejilerini de belirlemesi; konjonktür devresi boyunca mali dengenin sağlanması; mali disiplini sağlayacak şekilde kamuoyunun izlenen maliye politikasını daha yakından takip etmesini sağlaması; ayrıca kamu otoritelerinden izlemeye niyetli oldukları maliye politikası konusunda daha açık olması şartları getirilmiştir (Tanzi ve Diğ., 2000: 218).

Yeni Zelanda'da mali kural uygulamaları 1984-1990 yılları arasında hazırlanmış ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda; hükümet, kamu sektörünün mikro ekonomik perspektiften yönetim şeklini değiştiren yasalar uygulamaya koymuş; Merkez Bankasının bağımsızlığı kanunla garanti altına alınmış ve parlamento, kamu politikasının makroekonomik açıdan nasıl

yönetildiğini açıklayan bir kanun kabul etmiştir. Ardından 1994 yılında yürürlüğe konulan Mali Sorumluluk Kanunu ile maliye politikasının oluşturulması ve uygulamasıyla ilgili temel ilkeleri oluşturulmuştur. Bu düzenlemede hükümetlerin özellikle düzenli olarak kısa ve uzun vadeli mali hedeflerini açıklaması konusunda yasal zorunluluk getirilmiştir (Şen, 2010);

Japonya'da mali kuralların uygulanmaya başlanması 1947 yılına rastlar. Bu yılda ilk olarak hükümetin kamu borç senetlerini sadece kamu altyapı hizmetlerini karşılamak için çıkarabileceği hüküm altına alınmıştır. 1981 yılında Mali Konsolidasyon Anlaşması yürürlüğe konulmuş ve 1990 yılına kadar mevcut kamu açıklarını finanse etmek, hatta daha ötesinde devlet iç borçlanma senetlerinin çıkarılmaması öncelikle amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için bütün kamu birimlerinin bütçe tekliflerinde yüzde sıfır artış limiti getirilmiştir. 1990'ların ortalarından Japon Kabinesi açığın GSYH'nin yüzde 3'ünün altına düşürülmesi ve açık finansmanı için senet çıkarılmaması uygulamasına ileriki birkaç yılda devam edilmemesi kuralını getirmiştir. Yapılan yasal düzenleme ile 2003 yılında genel yönetim borcunun GSYH'ye oranının yüzde 60, ayrıca genel yönetim açığının GSYH'ye oranının yüzde 3 seviyesine veya aşağısına çekilmesi öngörülmüştür (Şen, 2010).

Tek tek ülkeler yanında Avrupa Birliği kapsamında da ortak mali kurallar da oluşturulmaya çalışılmıştır. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, 1970 ve 1980'lerde yaşanan ekonomik ve mali sorunlardan hareketle ortak mali kuralların, parasal bir birlik için çok önemli olduğunu kabul etmiş ve 1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ve 1997 yılında imzalanan İstikrar ve Büyüme Pakti (İBP) ile bunun yasal zemine oturtmuştur (Aysu, 2010: 217).

Nitekim Avrupa Birliği üyesi ülkelerin parasal birliğe girebilmesi için Maastricht Anlaşması ile bazı mali ve parasal eşikler veya kurallar belirlenmiştir. Bu eşik değerlerden biri bütçe açığı/GSYH'nin %3'den aşağı olması, diğeri ise kamu borcu/GSYH'nin de %60'tan aşağı olmasıdır. Belirlenen eşik değerleri aşan üye ülkelere aşırı açık prosedürü kapsamında nihai olarak parasal yaptırım uygulanmaktadır (Bali ve Diğ., 2007: 97-99).

Avrupa Birliğinde ortak mali kuralların belirlenmesine yönelik diğer anlaşma İstikrar ve Büyüme Paktidir. İstikrar ve Büyüme Pakti ile, ekonomik ve parasal birlik içerisinde ulusal maliye politikalarının koordinasyonunu sağlamaya yönelik kurula dayalı bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmaktadır. 1996 yılında gerçekleştirilen Dublin Zirvesi'nde İstikrar ve Büyüme Pakti'nde Maastricht Anlaşması ile kabul edilen bütçe açığı ve kamu borcuna ilişkin eşik değerler benimsenmekle beraber, bunlara ilave olarak parasal

birlikte yer alan ülkelerde bütçe disiplininin kontrol altına alınmasını amaçlayan bazı temel prensipleri kabul edilmiştir. 2005 yılında İstikrar ve Büyüme Paketi kurallarında değişiklik yapılmıştır (Aysu, 2010: 218):

i. Daha önce belirlenen %3'lük bütçe açığı ve %60'lık borç oranı kriteri aynen korunmuştur. Orta vadede ülkelerin denk bütçeye sahip olması hedeflenmiş, ancak ülkelerin borç seviyeleri, kamu yatırımlarının durumu ve potansiyel büyümeleri, orta vadeli hedefin belirlenmesinde göz önünde bulundurulması kabul edilmiştir.

ii. Ülkelerin her yıl yapısal bütçe açıklarını GSYİH'nin %0,5'i oranında azaltmaları öngörülmüş, ancak potansiyelin üzerinde ve hızlanan bir büyüme eğilimi bulunduğu, üye ülkelerin o yıl %0,5'ten daha fazla mali disiplin uygulamaları benimsenmiştir. Potansiyelin altında ve yavaşlayarak büyüyenler ise %0,5'ten daha az kısıntı yapılmasına olanak tanımıştır.

iii. Yeni kurallar uyarınca %3 limitini aşan ülkeler, önceden belirlenen şartlar dahilinde cezai mekanizmadan muaf olacaktır.

Avrupa Birliğinde uygulanan ortak mali kuralların yanında tek tek Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan mali kurallar da mevcuttur. Bunların ayrıntılarına yukarıda değinilmiştir. Avrupa Komisyon tarafından yapıla bir çalışmada 2005 yılı içinde AB üyesi ülkelerde yürürlükte olan 57 adet sayısal mali kuralın olduğunu tespit etmiştir. Türlerine göre dağılımına bakıldığında; Bütçe denklığıne ilişkin 22 kural, kamu borçlanmasına ilişkin 15 kural, kamu harcamalarına ilişkin 15 kural, kamu gelirlerine ilişkin 5 kural olduğu ifade edilmiştir. Avrupa Birliği uygulamasında sayısal mali kuralların üçte birden fazlası (22/57) altın kurallar da dahil olmak üzere bütçe dengesi kurallarıdır. Harcama ve borç kurallarının her biri toplam kuralların yaklaşık yüzde 25'ini oluşturmaktadır (15/57). Gelir kurallarının payı ise yüzde 10'un altındadır (5/57). Bütçe dengesi ve borç kurallarının birçoğu bölge yönetimlerine ve yerel yönetimlere uygulanmaktadır (Bali ve Diğ., 2007: 93).

IV. TÜRKİYE'DE MALİ KURAL UYGULAMALARI

Türkiye'de mali kural uygulamaları iki dönem halinde incelenebilir. Birinci dönem 1994 yılında başlayıp 2008 yılında sona eren ve tamamıyla mali kural niteliğinde olmamakla birlikte maliye politikalarına sınırlamalar getiren düzenlemelerin uygulandığı dönemdir. İkinci dönem ise 2009 yılından itibaren başlayan ve açık mali kurala geçişi amaçlayan bir dönemdir.

A. Türkiye’de Mali Kural Benzeri Uygulamalar

1. IMF ile Yapılan Stand By Anlaşmaları ve Mali Kural Benzeri Düzenlemeler

Türkiye’de kuralı dayalı maliye politikansa benzer uygulamalar IMF ile yapılan stand by anlaşmaları ve istikrar programları ile oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitekim bir ülkenin kendini IMF’nin belirlediği kriterler ile sınırlandırması ve bunu yılları aşan uygulamalar şeklinde içselleştirmesi kurallı politikaların uygulandığına dair önemli bir göstere olarak kabul edilmektedir. Türkiye, 1994 yılından itibaren, bazı yıllar ara vermiş olsa bile, genel olarak ekonomi programlarının belirlenmesinde IMF desteği almış ve hatta daha da ötesine geçerek programlarını IMF kontrolü altında idare etmeye çalışmıştır (Karakurt ve Diğ., 2010 247). Özellikle 1999 yılından itibaren IMF ile yapılan 17., 18. ve 19. stand-by anlaşmalarında, genel yönetim faiz dışı fazlası ve borç stoku göstergelerine odaklanılmış ve program sonunda genel olarak öngörülen hedeflere ulaşılmıştır. Ancak 1994 krizi ile başlayan bu süreç 2008 tarihinde sonlanmıştır. Böylece Türkiye 10 yılı aşkın süre IMF gözetiminde uygulanan IMF çıpası ile bir anlamda kurala dayalı ekonomi ve mali politikaları uygulamaya çalışmıştır (Şen, 2010).

IMF ile yapılan stand-by anlaşmalarında belirlenen veya hedeflenen mali kurallardan biri bütçede yüksek oranda faiz dışı fazla vermeyi sağlamaktır. Faiz dışı fazla, piyasa şartları içinde enflasyonun kontrol altına alınması ve borçların sürdürülebilirliğini garanti altına almayı amaçlayan bir maliye politikası aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye IMF’nin kontrolünde oluşturulan programlarda faiz dışı fazla odaklı politikaları kurallara bağlamış ve bu konudaki kararlılığını açıkça ortaya koymuştur (BSB, 2006:36). Nitekim 1997’de sıfır olan faiz dışı bütçe fazlası, 1998’de GSMH’nin %4’üne, 2002’de ise % 6,5’ine çıkarılmıştır. Faiz dışı fazla çıpası, kamu maliyesi politikalarının sıkıştırılması ve hükümetin kendini stand-by düzenlemesi ile taahhüt altına aldığına kanıttır. Kısaca faiz dışı fazla hedeflemesi Türkiye’de uygulana gelen bir mali kural olmuştur.

IMF ile yapılan stand-by anlaşmalarında belirlenen mali kurallardan biri de önceden hedeflenen belli bir enflasyon oranına ulaşmaktır. Başka bir ifade ile enflasyonu kontrol altına almaktır. Nitekim yapılan anlaşma, rapor veya niyet mektuplarında enflasyonla mücadele gerekli görülmüş ve bunun için “Enflasyonla Mücadele Programı” oluşturulmuştur. Program sonunda ise enflasyon oranlarında ciddi düşüşler olmuş ve belirlenen hedeflere önemli ölçüde ulaşılmıştır (Karakurt ve Diğ., 2010:248).

IMF ile yapılan stand-by anlaşmalarında belirlenen veya hedeflenen mali kurallardan biri de bütçe açıklarını azaltmak ve bütçe denklliğini sağlamaktır. Yüksek enflasyonun ana nedenlerinden birinin bütçe açığı olduğu bilinmektedir. Böyle olunca, ülkede uygulanan iktisat politikalarının başarısında kamu maliyesi alanında yapılacak düzenlemelerin ve dolayısıyla maliye politikalarının büyük önemi vardır (BSB, 2006: 37). Bu dönemde bütçe denklığının sağlanabilmesi veya en azından açıkların azaltılması için bir taraftan kamu gelirlerini arttırıcı diğer taraftan kamu giderlerini azaltıcı politikalar uygulanmaya çalışılmıştır. 2000'li yılların başında faiz ödemelerinin GSMH'ya oranı yüzde 12,3 iken faiz hariç giderlerde yapılan kesintiler, sıkı mali disiplin, siyasi ve ekonomik istikrar, özelleştirme vb. uygulamalar sonucu, faiz oranlarının düşmesinin de etkisiyle, faiz giderleri GSMH'nin %5,2'sine gerilemiştir. Başka bir ifade ile merkezi yönetim bütçe giderlerinin GSMH'ye oranında önemli düşüşler olmuştur (Şen,2010).

Yine benzer şekilde 2006 yılından itibaren sosyal güvenlik kuruluşlarının açıklarına üst sınır çizilmesi sayısal nitelikteki mali kural örneği olarak değerlendirilebilir. 2005 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarının açıkları GSMH'nin %4,5'ine ulaşmış ancak bu tarihten sonra bu açıklar aşağı çekilmeye başlanmıştır (Karakurt ve Diğ., 2010:248).

Kamu maliyesinin önemli göstergelerinden biri de AB tanımlı genel borç stokunun GSMH'ya oranıdır. 2000'li yılların başında Türkiye'nin kamu borç stoku GSMH'ya oranı yüzde 90'lara ulaşırken, 2010 yılında bu oran yüzde 40'lar seviyesine düşmüştür.

Özetle Türkiye'nin IMF ile yapmış olduğu anlaşmalar çerçevesinde faiz dışı fazla hedefi, yılları aşan bir maliye politikası kuralı haline getirilmiştir. Yine mali disiplin, bütçe açığını disiplin altına almış, kamunun borçlanma gereksinimini düşürülerek faizlerin aşağı çekilmesinde başarı sağlanmıştır. Mali disiplin ve sıkı para politikası sayesinde yüksek ve kronik enflasyonla başarıyla mücadele edilmiş ve sürdürülebilir bir büyüme ortamının oluşması sağlanmıştır. Başka bir ifade ile IMF ile yapılan stand-by anlaşmaları ile faiz dışı fazla ve sıkı maliye politikası konularında politika sürekliliğinin sağlandığı ve böylelikle kamu mali dengesi dengesinin daha sağlam/istikrarlı bir yapı oluşturulduğu ifade edilebilir (Karakurt ve Diğ., 2010: 250-251).

2. 5018 Sayılı KMYKK ve Mali Kural Benzer Düzenlemeler

Türkiye'da mali kuralların oluşturulmasına yönelik yapılan düzenlemelerden biri de 2006 yılından itibaren tüm unsurlarıyla uygulanmaya başlanan 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu (KMYKK) olmuştur. Bu kanun ile bütçe kapsamı uluslararası sınıflandırmalara uygun bir şekilde genel yönetim kapsamındaki kamu

idareleri olarak belirlenmiş, kamu bütçelerinin hazırlanması, uygulanması ve kontrol işlemlerinin nasıl yapılacağı, mali işlemlerin hangi esaslara dayanılarak muhasebeleştirileceği, raporlanacağı, kamu idarelerinin bütçe dışında gelir elde edemeyeceği ve gider yapamayacağı kurala bağlanmıştır (Şen, 2010). Bu kapsamda, merkezi yönetim bütçe kanunu hazırlama sürecini başlatan ve makro politikalar, ilkeler ve temel ekonomik büyüklükleri içeren Orta Vadeli Program (OVP) ile bütçe gelir-gider tahminlerini ve kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içeren Orta Vadeli Mali Planın (OVMP) üç yıllık dönemi kapsayacak şekilde, her yıl hazırlanması önemli bütçe düzenlemelerinden bazılarıdır (Karakurt ve Diğ., 2010 250-251). Başka bir ifade ile yılı ve izleyen iki yılın bütçe açığı ile fazlası tutarının, açığın nasıl kapatılacağı ve fazlanın nasıl kullanılacağı, ayrıca borçlanmanın ve garanti limitlerinin bütçe kanunda gösterilmesine ilişkin şartlar konulması, ödenek aktarmalarının esaslarına ve yedek ödeneklerin yapısına ilişkin çerçevesinin çizilmesi Kanunda yer alan mali kural benzeri düzenlemeler olarak kabul edilmektedir (Şen, 2010). Bu çerçevede, uygulanmaya başlanan çok yıllık bütçeleme sistemi, kamu mali yönetiminde öngörülebilirliğin artırılmasına ve mali saydamlık ilkesinin güçlendirilmesine önemli katkı sağlamıştır. Bu uygulamanın etkinliğini arttırmak için idarelerin stratejik plan hazırlamaları ve performans esaslı bütçeye geçiş yönünde düzenlemeler yapılmıştır (Karakurt ve Diğ., 2010 250-251) Özetle 5018 Sayılı Kanunla yapılan düzenleme ve uygulamalarının kurallı ekonominin alt yapısını sağlam kılmaya yönelik adımlar olduğu ifade edilebilir.

3. Yerel Yönetimlerde Mali Kural Benzeri Düzenlemeler

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile 4749 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunlarla yerel yönetim kademelerinde uygulanmak üzere tasarlanmış ve iç hukuka aktarılmış mali kurallar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan mali kurallardan biri sadece yatırım programlarında yer alan projelerinin finansmanı amacıyla dış borçlanma yapabileceğidir. Dış borçlanmanın sadece yatırım programında yer alan projeler için kullanılabilmesi hükme bağlanarak sadece dış borçlanma için söz konusu olan bir altın kural benimsenmiştir. Yerel yönetim kademelerinde uygulanmakta olan mali kurallar, daha çok borçlanma ve borç stokunun belirli bir düzeyle sınırlandırılması üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak yerel yönetim kademeleri için tasarlanan mali kuralların uygulama ayağının son derece zayıf olduğu söylenebilir (Kaya, 2010: 108)

B. Türkiye’de Açık Mali Kural Uygulamalarına Geçiş

2009 yılı Eylül ayında açıklanan 2010-2012 dönemini kapsayan Orta Vadeli Plana ile ülkemizde mali kural uygulamasına geçileceği açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu kapsamda, mali kurala ilişkin yasal altyapı ile mali kuralın uygulanması, izlenmesi ve kontrolüne ilişkin düzenlemelerin 2010 yılında tamamlanması hedeflenmiştir. Daha sonra belirlenen mali kurallar Mayıs 2010’da kamuoyuna açıklanmış ve “Mali Kural Kanun Tasarısı” olarak TBMM’ye sevk edilmiştir. Tasarının meclisten geçmesi ile birlikte, 2011 yılı mali yılından itibaren ülkemiz kamu mali yönetiminin, belirlenen mali kurallara göre yürütülmesi amaçlanmıştır (Kesik ve Diğ., 2010:51). Ancak Temmuz 2010’da alınan bir kararla açık mali kurala geçiş ertelenmiştir.

Tasarıda tanımlanan mali kural sayısal niteliklidir ve orta-uzun vadede kamu açığının milli gelire oranı şeklindedir (Karakurt ve Diğ., 2010: 337). Mali kural kanun tasarısında kamu açığının uyarlanmasında, bir önceki yıl gerçekleşen açığın orta-uzun vadeli hedefin ne kadar uzağında olduğu ve konjonktürün etkisinin dikkate alınacağı belirtilmiş ve öngörülen mali kural $[sa = -0,33(a(t-1) - 1) - 0,33(b - 5)]$ şeklinde formüle edilmiştir.

sa: Kamu açığındaki değişim

y: Yakınsama hız katsayısı

a(-1): Bir önceki yıl gerçekleşen kamu açığı

a*: Hedef kamu açığı

k: Konjonktür etkiyi yansıtma katsayısı

b: Reel büyüme

b*: Reel büyüme hızının uzun vadeli ortalaması

Yukarıda oluşturulan formüle göre mali kural iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan birisi bütçe açığıyla ilgili, diğeri ise büyüme hızıyla ilgilidir. Açık etkisi, bir önceki yıl genel yönetim açığının gayri safi yurtiçi hâsilaya oranından, genel yönetim açığının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranına ilişkin uzun dönemli hedef olan yüzde 1’in çıkarılması sonucu bulunan değer -0,33 ile çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Konjonktürel etki ise, ilgili yıl reel gayri safi yurt içi hâsıla artış oranından yüzde 5’in çıkarılması sonucu bulunan değer -0,33 ile çarpılması suretiyle hesaplanmıştır.

V. SONUÇ

Ülkelerin ekonomik olarak karşı karşıya kaldıkları aşırı bütçe açıkları, yüksek borç stokları ve siyasi yönden politikacıların keyfi tutumları, kamu mali yönetiminde kurula dayalı mali politikaların uygulanmasını gündeme getirmiştir. Bu sürecin yaşanmasında kamu tercihi teorisinin ortaya atılması ile Avrupa Birliğinde uygulanan Maastricht kriterlerinin ve İstikrar ve Büyüme Paktının da etkisi olmuştur.

Mali kurallar, bütçe dengesi, borçlanma, harcama veya vergileme gibi mali bir göstergeye özel bir limit koyan maliye politikası üzerindeki yasal veya anayasal sınırlamaları ifade etmektedir. 1990'li yıllarda birçok ülkede uygulanmaya başlanan mali kurallar birkaç temel amaca hizmet etmektedir. Bu amaçların başında, makro ekonomik istikrarı sağlamak, mali sürdürülebilirliği temin etmek, mali disiplini sağlamak ve kamu kesiminin aşırı büyümesini önlemek gelmektedir. Ancak mali kurallara önemli eleştiriler de yapılmaktadır. Bunların başında, mali kuralların ikinci en iyi olarak görülmesi, optimal olmayan çözümlere yol açması, esneklikten yoksun olması ve dış şoklara cevap vermede yetersiz kalması, muhasebe hilelerini arttırması, kamu yatırımlarını azaltması, ortak kuralların belirlenmesinin zorluğu ve denk bütçenin her zaman gerekli olmaması gibi eleştiriler gelmektedir.

Ancak gelinen noktada mali kuralların olumlu veya olumsuz yönlerinin tartışılmasından ziyade günümüzde uygulanacak olan mali kuralların nasıl en iyi şekilde tanzim edileceği konusu daha fazla önem arz etmektedir. Yapılan birçok çalışmada ortaya çıkan ortak sonuca göre oluşturulacak kuralların bazı temel özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunların başında mali kuralların; iyi tanımlanmış, şeffaf, basit, çok sık değişmeyen, ancak olağanüstü olaylara ve şartlar ortaya çıktığında yeterince esnek, kalıcı, etkin ve yaptırım gücüne sahip olması gelmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke kısmen birbirine benzeyen kısmen de birbirinden farklı çeşitli maliye politikası kuralları uygulamaya başlamıştır. Mali kurallar konusunda en fazla düzenleme yapan ülkelerin başında Almanya gelmektedir. Bunun yanında İngiltere, İsveç ABD, Brezilya, Arjantin, Avustralya Yeni Zelanda, Japonya vb. birçok ülke mali kural uygulamaya çalışan ülkelerden bazılarıdır. Tek tek ülkeler yanında Avrupa Birliği kapsamında da ortak mali kurallar da oluşturulmuştur. Bu doğrultuda 1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ve 1997 yılında imzalanan İstikrar ve Büyüme Paketi ile mali kuralların yasal zeminine oturtulması sağlanmıştır.

Ülkemizde de 1994 yılından itibaren tam anlamıyla mali kural olmayan ancak mali kural benzeri düzenlemeler olarak kabul edilen bazı kurallar uygulanmaya başlanmıştır. Sayısal olmayan bu düzenlemeler daha çok IMF ile yapılan stand-by anlaşmaları ile belirlenmiştir. 2009 yılında ise ülkemizde açık mali kurala geçilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda 2009 yılı Eylül ayında açıklanan 2010-2012 dönemini kapsayan Orta Vadeli Plana ile Türkiye’de açık mali kural uygulamasına geçileceği açıklanmıştır. Ancak Temmuz 2010’da mali kurala geçiş ertelenmiştir.

VI. KAYNAKÇA

AKTAN, Coşkun Can (2010b), “İktisat Okulları Perspektifinden Kurallara

Dayalı Ekonomi Politikası Yönetimi”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını

AKTAN Coşkun, Hilmi Çoban ve İhsan Cemil Demir (2010a), “Kurumsal

Maliye Politikası Perspektifinden Vergi ve Harcama Sınırlamaları”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını

AKTAN Coşkun Can ve Dilek Dileyici (2010c), “Vergi Anayasası (Devletin

Vergileme Yetkisine İlişkin Anayasal ve Yasal Kurallar)”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, SGB Yayını

AYSU, Ahmet (2010), “Avrupa Birliği’nde Maliye Politikası Kurallarının

İhlaline İlişkin Yaptırımlar”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını

BAĞIMSIZ SOSYAL BİLİMCİLER (BSB) (2006), IMF Gözetiminde On

Uzun Yıl, 1998-2008,

http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/BSB2006_Final.pdf, (10.06.2010)

BALİ, Besim Bülent ve Mustafa Çelen (2007), Kurala Bağlı Maliye Politikaları ve Avrupa Birliği Uygulaması, İstanbul: Beta Yayınevi

DEDE, Melek Ercan, (2010), “Anayasal İktisat Perspektifinden Maliye Politikası Kuralları ve Avrupa Birliğinde Uygulamanın İncelenmesi”, Maliye Bakanlığı SGB Yayını, www.sgb.gov.tr, (20.07.2010)

GÜNAY, Ayşe (2007), Mali Disiplinin Sağlanmasında Anayasal Denk Bütçe

Yaklaşımı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Ankara, SGB Yayını, Yayın No: 2007/375,

<http://www.sgb.gov.tr>, (20.07.2010)

GÜNAYDIN, İhsan ve Levent Yahya Eser, (2009), “Maliye Politikasında

Yeni Bir Trend: Mali Kurallar”, <http://www.scribd.com/doc/36902048/04-Ihsan-gunaydin-Levent-yahya>, (10.07.2010)

GÜNAYDIN İhsan ve Levent Yahya Eser, (2010), “Maliye Politikasındaki

Yeni Trend: Mali Kurallar”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını, <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Mali%20Kurallar-ekran.pdf>, (01.06.2010)

KARAKURT, Birol ve Tekin Akdemir (2010), “Türkiye’de Mali Kural Uygulamaları: Sayısal Olmayan Kurallardan Sayısal Kurallara Geçiş”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Mali%20Kurallar-ekran.pdf>, (01.06.2010)

KAYA, Fatih (2009), “Mali Kural Uygulamaları ve Türkiye”, Ankara: DPT,

<http://ekutup.dpt.gov.tr/kamumali/tez-fkaya.pdf>

KAYA, Fatih (2010), “Türk Kamu Mali Yönetiminde Örtük Mali Kurallar ve

Ülke Tecrübelerinin Değerlendirilmesi, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını, <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Mali%20Kurallar-ekran.pdf>, (01.06.2010)

KENNEDY, Susanna ve Janina Robbins (2001), “The Role of Fiscal Rules in

Determining Fiscal Performance”, Department of Finance Working Paper, No. 16

KESİK Ahmet ve Nergis Bayar (2010), “Anayasal İktisat Perspektifinden

ABD’de Vergi ve Harcama Sınırlamaları: Başlıca Uygulamalar”, Mali Kurallar: Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim, Ankara: SGB Yayını, <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Mali%20Kurallar-ekran.pdf>, (01.06.2010)

KOPİTS, George ve Steven Symansky, (1998), Fiscal Policy Rules, IMF Occasional Paper, 162

NAS, Adnan (2010), “Mali Kurallar Neden Önemli”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, Cilt: 47 Sayı:541,

http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/yorum/Yorum_Sayi_541.pdf, (06.07.2010)

PINAR, Ebuzer (2010), Maliye Politikası, Naturel Kitabevi

ŞEN, Kübra (2010), “Mali Kural: Örnek Ülke Uygulamaları Ve Türkiye İçin

Kural Önerileri”, BUMKO, Devlet Bütçe Araştırma Raporu

TANZI, Vito ve Ludger Schuknecht, (2000), “Public Spending in the 20th

Century A Global Perspective”, Cambridge University Press

Tez Özetleri
